

"Välkommen i aidsklubben" — en epidemisk vandringssägen

Bengt af Klintberg

Aidsepidemin har gett upphov till muntliga traditioner som ofta fått internationell utbredning. I artikeln redogörs för den mest spridda vandringssägen om aids. Forskare i USA har tolkat den som ett uttryck för aggression och misstro mellan könen. Här visas att de svenska varianterna kännetecknas av sympati och medkänsla med olycksoffret. Berättarna — både de kvinnliga och manliga — har levt sig in i den heterosexuellt HIV-smittade personens öde.

Bengt af Klintberg är folklorist och expert på äldre och nutida sägenberättande. Han är författare till flera uppmärksammade böcker på området, bl a "Råttan i pizzan. Folksägnar i vår tid."

Den 10 december 1986 blev jag uppringd av hustrun till en gammal ungdomsvän. Hon hade dagen innan fått höra en historia som hon misstänkte var en ny vandringssägen. Den handlade om aids. En ung sydsvensk man, skötsam och ordentlig, hade varit på några dagars besök i Stockholm. Sista kvällen hade han gått på diskotek, och där hade han träffat en flicka som han blev häftigt förälskad i. Hon följde honom till hans hotellrum och stannade där hela natten. När den unge mannen vaknade på morgonen var flickan försvunnen. Men på badrumsspeglarna hade hon skrivit med läppstift: "Välkommen i aidsklubben!" En tid senare konstaterades det att han var smittad.

Min väns hustru talade om att den väninna som berättat historien hade varit djupt skadad. Hon hade legat sömnlös på natten och levt sig in i den unge mannens olycksöde, trots att hon inte kände honom personligen. Var det här en historia som jag hade mött tidigare?

Ja, det hade jag, men inte i Sverige. Bara en vecka

tidigare hade jag fått den beskriven i ett brev från min amerikanske folkloristkollega Jan Harold Brunvand, författare till flera böcker om moderna vandringssägnar. Brevet, som var daterat den 24 november 1986, innehöll en förfrågan: "Have you heard a story in which after sex a partner writes something like 'Welcome to the world of Aids' on the mirror and leaves his/her sleeping partner?" Historien tycktes vara av färskt datum också i USA.

Dagen efter det att jag hört den första svenska versionen av denna nya vandringssägen fick jag ett brev från en journalist vid tidningen Arbetet i Malmö, Staffan Wictorin. Brevet var poststämplat den 9 december och innehöll en historia, som i sina huvuddrag var identisk med den jag hade hört i telefon:

"Vill bidra med en alldeles färsk vandringshistoria som aningslöst berättades för mig av en kvinnlig bekant, 25 år, som heter Annette och är från Malmö.

Så här sa hon:

— Min mamma berättade något ruskigt i dag. Hon har en bekant som känner någon som har varit i Stockholm på konferens nyligen. Efteråt på kvällen satt de och drack en drink på rummet och så sa han att i kväll skulle han ragga upp en tjej. Alltså han som var bekant till mammas bekant. Ja, och så gick han ut på kvällen och träffade verkligen på en ung, snygg tjej som han fick kontakt med. Hon var hur trevlig som helst och verkade allmänbildad och bra på alla sätt. Efter en stund fortsatte de på hans hotellrum och hon stannade hela natten. På morgonen vaknade han och upptäckte att han var ensam i rummet. 'Jäklar', tänkte han. 'Nu har hon tagit mina pengar och stuckit'. Men ingenting verkade fattas. Plånboken fanns kvar liksom klockan och allt annat av värde. Men när han kom ut i badrummet upptäckte han att hon hade skrivit något med sitt läppstift på badrumsspeglarna.

Det som framför allt bidrar till vandrings-sägnernas spridning är att de ger konkret gestalt åt människors oro för de verkliga och inbillade faror som omger dem

'Välkommen i aids-klubben', stod det. Nu är han jättesjuk och ska snart dö.

– Det är en vandringshistoria, sa jag direkt till min vän.

– Nähä, det är sant, sa hon men jag såg en glimt av tveksamhet i hennes ögon."

Vandringshistorierna eller vandrings-sägnerna kan vara förvillande lika verkligheten, men det går ändå att lära sig känna igen dem. Ett kännetecken är att det nästan alltid är en anonym bekant till en bekant som är huvudperson. Miljön är emellertid välkänd; namn på platser förekommer ofta och bidrar kraftigt till berättelsens trovärdighet. Handlingen följer ett enkelt mönster och har en dramatisk åskådlighet som gör att den fastnar i minnet. Ofta är upplösningen chockartat överraskande. Men det som framför allt bidrar till vandrings-sägnernas spridning är att de ger konkret gestalt åt människors oro för de verkliga och inbillade faror som omger dem. Sägner kan ses som ett slags kollektiva fantasier som på samma gång fyller ut kunskapsluckor och uttrycker normer och värderingar i ett samhälle.

När jag sammanställde en bok om folksägnerna i vår tid, "Rättan i pizzen" (1986), hade den ovan återgivna aidshistorien ännu inte nått Sverige eller rapporterats i facklitteraturen. I min bok bad jag läsarna att skicka historier till mig som de uppfattade som vandrings-sägnerna. Brevet från Staffan Victorin följdes snart av flera som innehöll samma historia. Sammanlagt har jag fått ta emot 30 varianter, vilket gör "Välkommen i aidsklubben" till den i särklass vanligaste av de historier som sänts in. Särskilt tätt kom breven i början: 3 år från december 1986, 15 från 1987, 7 från 1988, 4 från 1989 och hittills 1 från 1990.

Flera av de 30 brevskrivarna vittnar om att sägnen, särskilt i inledningsskedet, hade en epidemisk spridning. En 20-årig flicka i Göteborg skrev 22.12.1986: "Jag skriver för att berätta en historia som jag hört tre

gångar de senaste veckorna här i Göteborgstrakten." En jämnårig flicka i en stockholmsförort skrev 14.7.1987: "En arbetskamrat till mig berättade den här historien. Nästa dag hade en annan av mina arbetskompisar också hört den på annat håll, så det är nog en historia som går runt nu i aids-skräckens tid." En tredje flicka i samma ålder, universitetsstuderande i Lund, rapporterade 12.11.1987: "Aids-sägnen har jag fått höra av folk från Småland, Bohuslän och Halland." I takt med att vi vande oss vid aidshotet blev det också glesare mellan sägenbeläggen. Men så sent som i januari 1989 kallade en fjärde kvinnlig brevskrivare, också hon i 20-årsåldern och bosatt i en stockholmsförort, sägnen "den mest berättade historien just nu". Vi märker att samtliga här citerade brevskrivare var i 20-årsåldern; uppenbarligen är det i denna åldersgrupp som sägnen har haft sin största spridning. Könsfördelningen visar kvinnlig dominans: 20 av breven har kvinnliga och 10 manliga avsändare.

Man kan anta att de som trodde på sägnens innehåll var särskilt många under dess första tid i Sverige, då ännu inga dementier hade stått att läsa i tidningarna. Den första gången som historien var införd i en svensk tidning var den 22 mars 1987, då den berättades i Arbetet av en intervjuad 19-årig göteborgsflicka. Hon återgav den som ett exempel på de skräckhistorier om aids som cirkulerade, men hon visste inte själv om den var sann.

Att en akademisk utbildning inte är en garanti för att man ska genomskåda vandrings-sägnerna visade sig 15 april 1987, då Svenska Dagbladet publicerade en debattartikel av två högt uppsatta jurister, en lagman och en chefsrådmannan. I sin diskussion av smittskyddslagen konstaterade de att aids nått utanför de traditionella riskgrupperna, varefter de berättade följande: "Artikelförfattarna har också i dagarna fått kunskap om ett varnande exempel på nära håll. En man inom bekantskapskretsen till en av de anställda på vår arbetsplats som nyligen skilt sig träffade på en dansrestaurang i Stockholm en kvinna. Tycke uppstod. Man gjorde sällskap hem till mannens säng. Kondom användes inte. När mannen vaknade på morgonen hade kvinnan redan lämnat hans bostad. Hon hade emellertid lämnat efter sig bla ett meddelande med innehållet jag är smittad av HIV."

Historien bygger på fördomar – i det här fallet är kvinnan en farlig häxa som illvilligt sprider smitta till mannen som är nyskild och sexsvulten

Dagens Nyheters skvallerspalt Tysta Mari försatt inte tillfället att kommentera missödet. Tysta Mari noterade att en lapp med orden "Jag är smittad av HIV" inte alls var så effektiv som de laddade läppstiftsorden – det verkade nästan som om en jurist redigerat. Typiskt för vandringsägner var däremot formuleringen: "En man inom bekantskapskretsen till en av de anställda på vår arbetsplats som nyligen skilt sig..." (19.4.1987).

Också i Svenska Dagbladet fastslogs eftertryckligt att de både juristerna hade berättat en vandrings-sågen. I en kritisk insändare, författad av två aidsbekämpare, uppmärksammades kvinnouppfattningen i historien: "Den bygger på fördomar – i det här fallet är kvinnan en farlig häxa som illvilligt sprider dödlig smitta till mannen som är nyskild och sexsvulten. Vi som arbetar med aids har hört om den fäla smittspridarskan många gånger och i olika varianter. I de flesta fallen är det kvinnan som sprider smittan till en staccars karl, men i en upplaga från Tyskland är det mannen som i ottan lämnar kärleksbädden och skriver sitt förödande meddelande." (Berglund & Berglund 1987).

En rad tidningar och tidskrifter har senare hjälpts åt att sprida informationen att historien är en vandrings-sågen (tex Jouper 1987, Mattisson 1987, Dyfverman 1988). En av dessa publikationer är RFHL:s drogpolitiska tidskrift Slå tillbaka nr 3/87, där emellertid journalisten Inger Nilsson återger en version som på ett par punkter avviker från det gängse mönstret: En norrländsk barnmorska på besök i Stockholm går en kväll på dansrestaurang, där hon träffar en trevlig kille. De gör sällskap därifrån och tillbringar natten tillsammans. På morgonen när hon går till toaletten har han med hennes läppstift skrivit på badrumsspegeln: Välkommen i HIV-klubben! Barnmorskan testar sig och är positiv.

Det berättas här om en man som smittar en kvinna, och aidsklubben har blivit omdöpt till HIV-klubben. Antagligen rör det sig om mer eller mindre avsiktliga

"korrigeringar" av sägeninnehållet, introducerande av personer som känt till att den heterosexuella smittspridningen främst går från män till kvinnor och att den smittade blir HIV-positiv innan han eller hon eventuellt insjuknar i aids. I nr 5, 1987, av den av socialstyrelsen bekostade informationstidskriften "Kampen mot AIDS" återges vandrings-sågen i samma form som i Slå tillbaka. Denna version har inte satt några spår i den muntliga tradition som har nått mig brevledes. Av de 30 varianterna låter bara fyra olycksoffret vara en flicka (och av dem kan två av språkliga skäl härledas till en USA-version, se nedan), och ingen enda använder förkortningen HIV.

Det är av utrymmesskäl inte möjligt att här återge mer än ett fåtal av de insända texterna. Följande fick jag av Åke Lindmark, Stockholm, i ett brev daterat 3.1.1987. Han hade hört historien på en stockholmskrog i november 1986:

"En kille träffar en tjej på ett diskotek. Tjejen verkar helt reko och arbetar som 'uska' [= undersköterska] på Danderyds sjukhus. Ömsesidigt tyckte uppstår och de följs åt till killens lägenhet där de älskar med varandra på natten. Morgonen efter vaknar killen upp och kan konstatera att tjejen är försvunnen ur lägenheten. Han är konfunderad då han tyckte att hon verkade schysst och att hon åtminstone kunde ha stannat och ätit frukost. Han går ut i badrummet för att borsta tänderna. När han möter sin blick i badrumsspegeln ser han att något är skrivet med slängiga bokstäver över hela spegeln: Välkommen i aids-gänget!"

Om vi närmare granskar det avslutande grymma budskapet, så finner vi smärre variationer i ordalydelsen (siffran efter budskapet anger antalet varianter i mitt material):

- Välkommen i aidsklubben (17)
- Välkommen i aids-gänget (6)
- Welcome to the aids family (1)
- Welcome to the world of aids (1)
- Welcome to the land of aids (1)
- Welcome to the United States of Aids (1)
- Välkommen till aids-landet (1)
- Jag har aids (1)

Vi ser att den form som har blivit den helt domine-

rande i Sverige är "Välkommen i aidsklubben". Den är, av breven att döma, spridd i hela Sverige. Allt sedan 1988 har den också förekommit i brev från Norge och Finland. Uttrycket "aidsklubben" finns belagt även i USA men har inte dominerat där som i Sverige (Brunvand 1989, 196). Den mest spridda formen i USA, "Welcome to the world of aids", är en ironisk parafras på de otaliga förföriska reklambudskap som inbjuder konsumenten till en värld av lyckoupplevelser. Ironien i den svenska formen är ännu bittrare: en klubb är en exklusiv privat sammanslutning där inte vem som helst tas emot; i regel blir man invald på rekommendation av tidigare medlemmar. De aidssjukas isolering är av rakt motsatt slag, inte självvald utan påtvingad av omgivningen.

De varianter som innehåller budskapet "Välkommen i aidsgänget" har främst haft sin utbredning i Stockholm med omgivning; alla utom en kommer därifrån: Fyra varianter berättar om ett budskap skrivet på engelska. Två av dem förefaller representera en speciell version av sägnen, i vilken en svensk flicka blir smittad av en engelskspråkig man. I den ena går hon på college i USA när hon träffar honom, i den andra möter hon mannen på ett diskotek i Stockholm. Av de båda återstående varianterna är en upptecknad i Danmark, och den kan vara värd att citeras i sin helhet. Den dokumenterades 9.7.1987 av min kollega Inge Adriansen i Sønderborg; berättare var en 19-årig kvinnlig gymnasist, klasskamrat till hennes dotter:

"Vores klassekammerat Jeppe har fortalt at hans ven Jacob havde en ven, der rejste til Mallorca. Her traf han en amerikansk pige, og han tog hende med hjem på hotellet en aften — og hun blev om natten. Da han vågnede om morgenen, var hun ikke i sengen eller i værelset. Han gik ud i badeværelset, og her stod der på spejlet 'Welcome to the United States of Aids'.

Han var meget chokeret og gik til læge ved hjemkomsten og fik taget en prøve, der var positiv. Han var smittet! I sin fortvivlelse begik han selvmord ved at hænge sig."

Ingen av de övriga varianterna har en så tydlig aggressiv tendens, riktad mot USA, som denna. Här utpekas USA som det land som bär skuld till att farsoten har drabbat skandinaviska ungdomar: den danska ynglingen blir smittad av en amerikansk flic-

.....
Tanken att aidsfaran främst lurar på utländska semesterorter har haft större resonans i de nordiska grannländerna än i Sverige
.....

ka, som i sitt budskap ger förkortningen USA en ny innebörd: "the United States of Aids".

Om man får döma av de insända breven, så har tanken att aidsfaran främst lurar på utländska semesterorter haft större resonans i de nordiska grannländerna än i Sverige. En brevskrivare i Helsingfors låter sägenhandlingen utspelas på Kanarieöarna eller Mallorca, där en ung finländare möter en villig dam. I ett brev från Trondheim i Norge är det ett gäng ynglingar som har rest till Ibiza, där en av dem träffar en engelsk flicka. Detta motiv förekommer bara i en av de svenska varianterna, i vilka platsen för mötet med smittspridaren nästan alltid är ett diskotek eller annat dansställe hemma i Sverige.

Det har redan framgått att den här behandlade vandringsägnens ursprung är att söka i USA. En amerikansk folklorist, Gary Alan Fine, har analyserat den i en artikel, "Welcome to the World of AIDS: Fantasies of Female Revenge" (Fine 1987). Hans studie bygger på ett material som samlades in i februari 1987 bland universitetsstuderande i Minnesota. Insamlingen resulterade i 16 fullständiga sägentexter och 17 kortare utsagor som visade att den intervjuade personen hade hört historien. 45% av informanterna var manliga, 55% kvinnliga. Fine noterar det anmärkningsvärda i att det i 15 av de 16 varianterna är en kvinna som överför viruset till en man. Verkligheten i USA har ju som bekant varit att aids under sitt första skede var begränsat till de homosexuella människans subkultur. När smittan efterhand även började överföras heterosexuellt, så var det nästan enbart från män till kvinnor. När Fine skrev sin artikel var alla fall av heterosexuell spridning av HIV-viruset i Minnesota från män till kvinnor. Sägenhandlingen ger alltså inte en rättvisande bild av de verkliga förhållandena, även om det i USA (liksom i Sverige) har förekommit uppmärksammade fall där prostituerade, både manliga och kvinnliga, har fortsatt sin verksamhet trots att de vetat om att de är smittbärare.

Liksom i Sverige skrivs det ödesdigra budskapet (oftast "Welcome to the world of aids", någon gång "Welcome to the wacky [= galna, förhåxade] world of aids" eller "Welcome to the aids family") med rött läppstift på en badrumsspegel. Just denna detalj tycks utöva en speciell fascination på många som hör sängen: det sexiga, lekfulla meddelandet på spegeln står i effektfull kontrast till det skrämmande innehållet. I januarinumret 1986 av *Playboy* förekom på sidan 211 en annons för herrunderkläder, i vilken en välbyggd man i kortkalsonger upptäcker ett meddelande från sin älskade, skrivet med rött läppstift på en badrumsspegel. Om det är denna annons som har inspirerat någon till en skräckfantasi på temat aids – vilket förefaller långt ifrån osannolikt – så innebär det att vandringssängen i sin nuvarande form måste ha uppstått någon gång efter januari 1986.

Fine har inte uppmärksammat (eller brytt sig om) den välbekanta nordamerikanska tonårsryssare, som på ett likartat sätt som aidssängen mynnar ut i att huvudpersonen vaknar på morgonen och i badrummet finner ett skräckinjagande meddelande skrivet med röda bokstäver. I min samling folksägnen från vår tid berättas den så här:

"Det var en flicka som hade en hund. När hon gick och la sig på kvällen brukade hunden också lägga sej på en matta alldeles bredvid hennes säng. Om hon vaknade mitt i natten brukade hon sträcka ner handen och låta hunden slicka hennes fingrar. Då kände hon sej alltid så trygg och somnade om igen.

En natt vaknade hon av något ljud inne i rummet. Hon sträckte ner handen, och när hunden slickade fingrarna blev hon lugn och somnade om igen. Hon vaknade på morgonen och såg att hunden inte låg på mattan som den brukade. Men hon tänkte inte närmare på det utan gick ut i badrummet för att tvätta sej och borsta tänderna.

Där möttes hon av en ryslig syn. Hennes kära hund låg död på golvet med avskuren strupe. Och på väggen hade någon skrivit med blod: "Människor kan också slicka!" (af Klintberg 1986 nr 28, jfr Brunvand 1989, 203 ff).

I sin analys av sängen vill Fine inte bara se den som en varning riktad mot tillfälliga sexuella förbindelser, även om sådana i och för sig är välbehövliga i vår tid med dess sexuellt överförda sjukdomar. Det gåtfulla i

Det gåtfulla i historien, som kräver en förklaring, är att det är en kvinna som ger en man aids, när det i verkligheten är tvärtom

historien, som kräver en förklaring, är att det är en kvinna som ger en man aids, när det i verkligheten är tvärtom. Fine menar att detta är något som kvinnor och män kan tänkas uppleva helt olika. Ett stort och uppmärksammat problem i dagens västerländska samhälle är de många våldtäkter som begås av män mot kvinnor. Kvinnorna kan se hur männen i många fall slipper undan utan straff, medan den våldtagna kvinnan lämnas med ett livslångt trauma. Att berätta en historia, där mannen faller offer för en hänsynslös kvinnlig sexualitet, blir i det perspektivet en subtil form av hämnd. Bland män däremot ger berättelsen näring åt deras kollektiva paranoia mot kvinnor. Förreställningen om den farliga vampen, manslukerskan, har en lång historia både i folklöre och litteratur (för svenskt vidkommande kan man nämna skogsrået och hennes ödesdigra makt över män). Det är till denna tradition av fantasifigurer som den sexuellt lösläppta kvinnan med sitt röda läppstift ansluter sig.

Fines tolkning kastar onekligen ett intressant ljus över sängen, men jag skulle själv vilja rikta uppmärksamheten åt ett annat håll. Fines analys koncentrerar sig på den smittförande kvinnan, som ses som ett hämndverktyg för kvinnor och en personifiering av manlig misstro och fruktan för kvinnan och hennes sexualitet. I båda fallen skulle det alltså vara fråga om fantasier som uttrycker aggressioner och fruktan gentemot det motsatta könet. Men när man studerar det svenska materialet närmare, så slås man av hur ointresserade berättarna – både de manliga och kvinnliga – har varit av smittspridaren och med vilken sympati och inlevelse de skildrar offret. Några exempel kan belysa detta:

En ung göteborgskvinna kommenterar sin variant: "Det framhålls att mannen inte har för vana att gå ut på lokal och träffa damer, utan att det snarare är ett undantag än en regel." Ytterligare en ung kvinnlig berättare presenterar offret som en yngling med hela livet framför sig, en tonåring som just tagit klivet ut i

Det förefaller klart att dessa beskrivningar syftar till att skapa identifikation med huvudpersonen. Åhöraren ska dra slutsatsen: "Det kunde lika gärna ha varit jag"

vuxenvärlden. Han är en son till hennes mors väninna som "just hade skaffat sig egen lägenhet i Hässelby. Han var 18 år och hade precis fått i ordning sitt första hem." En tredje flicka, likaså i 20-årsåldern, beskriver på ett nästan rörande sätt den extatiska kärleksnatten: "Hon följde med honom hem, och kvällen slutade ju förstås med att de älskade passionerat och somnade så småningom utmattade i varandras armar. Killen var KÄR!" Av alla de 30 breven är det bara ett som beskriver sagnens huvudperson med något som liknar avståndstagande. Där återger en ung kvinna historien efter sin värmländska väninna, som "berättade om en kille från hennes hemstad som var en riktig festprisse. En gång åkte han till Stockholm för att slå runt."

Berättaren verkar inte ha varit intresserad av att moralisera över smittspridarens hänsynslösa betende. I stället får vi veta vilket intryck hon eller han gör på huvudpersonen i historien. Det oftast återkommande omdömet är att det är en "trevlig" person, en person som verkar "reko". Ingenting signalerar att det är någon som representerar ett dödligt hot. Det förefaller klart att dessa beskrivningar syftar till att skapa identifikation med huvudpersonen. Åhöraren ska dra slutsatsen: "Det kunde lika gärna ha varit jag."

Mitt intryck blir att berättarna — både de kvinnliga och manliga — har velat betona tragiken i händelsen, och deras metod har varit att teckna en bild av huvudpersonen som är präglad av sympati och inlevelse. Jag ser därför inte sängen i första hand som ett uttryck för aggression mellan könen. I stället visar den tydligt vilken empati den som drabbats av aids genom en heterosexuell förbindelse kan räkna med, oberoende av om det råkar vara en man eller kvinna.

Att aggression inte är det mest utmärkande draget i berättelsen blir ännu tydligare om man jämför med den folklore som frodas om homosexuella män. Den

är ofta chockerande aggressiv. En av de brevskrivare som försåg mig med en variant av "Välkommen i aidsklubben", en 21-årig manlig universitetsstuderande i Linköping, skickade också med följande berättelse: "En yngling hade varit uppe i Stockholm (jag har också hört varianter där händelsen ägde rum i Köpenhamn, Malmö och t o m Linköping) för att träffa sina gamla vänner. Och man hade varit ute och ätit gott och druckit ordentligt så som det kan bli i goda vänners lag ibland. Nåja, den uppslupna och trevliga aftonen led mot sitt slut, och ynglingen tog en taxi till Stockholms centralstation för att ta det sista tåget hem. Nu bar det sig inte bättre än att den något överförfriskade unge mannen somnade på en bänk inne i vänthallen. När han senare vaknade upp ur sitt rus befann han sig på centralstationens toalett med naken underkropp. På andra sidan toaletten låg hans byxor och underkläder slarvigt slängda i en hög. När ynglingen reste sig fann han att det ömmade något fruktansvärt i stjärtpartiet. Omtöcknad begav han sig till sjukhuset där man konstaterade att han blivit våldtagen och drogad av en 'bög'. Några veckor senare fick den chockade unge mannen besked från sjukhuset: han hade fått aids!"

När jag själv i juni 1987 befann mig på Ängelholms flygplats, antecknade jag på herrtoaletten ett antal graffiti som alla kan beskrivas som ett slags ordlekar på ett känt ordspråksmönster. Där fanns bl a följande, som uttrycker en skräckblandad aggression mot manlig homosexualitet:

Bättre en rövare i poolen än en polare i röven.

Bättre en ball Kalle i kanalen än en kall balle i analen.

Bättre döda en bög än böga en död.

Det är tyvärr lätt att rada upp ytterligare exempel, inte minst med anknytning till aids. Både i USA och Sverige har aidsepidemin utlöst grymma vitsar riktade mot homosexuella (tex Schmidt 1984–85, Dundes 1987 och 1989). Aggressiviteten i folkloren om homosexuella får oss att förstå varför den varnande sängen om aidsklubben måste handla om en heterosexuell förbindelse för att få verklig spridning: den stora heterosexuella majoriteten skulle inte kunna identifiera sig med någon av personerna

i en berättelse om en homosexuell förbindelse.

Sammanfattningsvis: det verkar som om sängen "Välkommen i aidsklubben" skulle ha uppstått i USA under 1986, då skrällen för den nya farsoten befann sig på topp. Mycket talar för att den har uppstått inom den grupp av ungdomar som ännu inte etablerat fasta sexuella parförhållanden; vi kan påminna oss att handlingsmönstret visar stora likheter med en tonårsryssare som inte påträffas i vuxna berättares repertoar. Ungdomar i 20-årsåldern har också varit den åldersgrupp där sängen haft sin största spridning. Av de 30 varianter som jag har studerat var inte mindre än 26 berättade av ungdomar i denna ålder. Det är deras oro som har varit motorn bakom sängens epidemiska spridning. Som en av brevskrivarna, Mats Anderberg i Malmö, uttrycker det: "Syftet måste helt enkelt vara en moralpredikan: gå inte till sängs med vem som helst, dvs samma budskap som idag tusentals reklampelare runtom i landet försöker förmedla utan att nå upp till slagkraften och råheten i den muntliga berättelsen."

REFERENSER

- Berglund T, Berglund O* 1987: En vandringssägen i aids-tider. Svenska Dagbladet 22.4.1987.
- Brunvand J H* 1989: Curses! Broiled Again! The Hottest Urban Legends Going. New York & London.
- Dundes A* 1987: At Ease, Disease — AIDS Jokes as Sick Humor. American Behavioral Scientist 30, 72–81.
- 1989: Arse Longa, Vita Brevis: Jokes about AIDS. Zyzzyva. The Last World: Westcoast Writers and Artists 5, Winter 1989, 33–39.
- Dyfverman C* 1988: Välkommen i aidsklubben! Arbetet 2.1.1988. (Även publicerad i ett tiotal andra socialdemokratiska dagstidningar.)
- Fine G A* 1987: Welcome to the World of AIDS: Fantasies of Female Revenge. Western Folklore 46:3, 192–197.
- Jouper S* 1987: Tjejen som medvetet sprider aids. Lektur 17, 27–31.
- af Klintberg B* 1986: Rättan i pizzan. Folksägnen i vår tid. Stockholm.
- Mattisson S* 1987: Lögnerna om aids. Göteborgs-Tidningen 6.12.1987.
- Schmidt C G* 1984–85: AIDS Jokes, or, Schadenfreude Around an Epidemic. Maledicta 8, 69–75.

PSYKISK HÄLSA

Närmast i Scandinavian Lecture-serien:

Olga Silverstein från Ackerman Family Therapy Institute

föreläser den 13 och 14 maj i Stockholm om

FAMILJESYKOLOGI och FAMILJETERAPI — feministiskt perspektiv

13 maj f.m.

13 maj e.m.

14 maj f.m.

14 maj e.m.

Strategies in Systemic Therapy

Systemic Therapy with Adolescents (Fathers and sons)

Systemic Therapy with Individuals

Systemic Therapy with an Adolescent (Mother and daughter)

Föreläsningarna illustreras med videoinspelade terapier.

Kostnad 310:— per föreläsning (för medlemmar i Sfph 275:—)

MEDLEMSKAP i Svenska föreningen för psykisk hälsovård inkluderar prenumeration på tidskriften Psykisk Hälsa (utk. mars, juni, okt och dec) kostnad 150:— (heltidsstuderande 75:—).

Sfph's monografi 25 **HIV-Hot i vår tid**

Narkotikamissbrukares psykiska reaktioner på HIV-hotet av leg läk Anders Annell kostar 60:—.

För utförligare program om föreläsningarna, beställning av monografen eller medlemskap ring Sfph's kansli 08/23 19 25! Adr: Box 45246, 104 30 Stockholm.